

Robusthed som et fagligt pejlemærke.

Et fagligt grundlag for valg og anvendelse af kommunikationssystemer i praksis

Når vi som fagpersoner skal vælge et kommunikationshjælpemiddel til en person, der har brug for Alternativ og Supplerende Kommunikation (ASK), er det afgørende, at systemet er robust. I vurderingen af ASK-løsninger er det derfor centralt at have et klart sæt kriterier for, hvad et robust kommunikationssystem indebærer. Disse kriterier kan fungere som et fælles fagligt udgangspunkt for både valg, implementering og videreudvikling af kommunikationshjælpemidler.

Mange kommunikationssystemer kan understøtte bestemte kommunikative behov i afgrænsede situationer, men udfordringen opstår, når behovene ændrer sig, eller når kommunikationen skal fungere på tværs af kontekster. For personer med komplekse kommunikationsbehov kan manglende robusthed føre til begrænset deltagelse og afhængighed af omgivelserne. Målet med en ASK indsats er autonom kommunikation – at kunne udtrykke sig når som helst og deltage i ægte samspil med andre. Det kræver et system, der kan følge med både nuværende og fremtidige behov.

Derfor er det relevant at vurdere kommunikationssystemer ud fra deres samlede robusthed og deres evne til at understøtte både nuværende og fremtidige kommunikative behov.

I denne artikel sættes der fokus på PODD (Pragmatisk Organiserede Dynamiske Displays) og på, hvordan PODD lever op til kriterierne for et robust kommunikationssystem i praksis.

Hvad kendetegner et robust kommunikationssystem?

Et robust kommunikationssystem skal kunne bruges i mange forskellige situationer, sammenhænge og udviklingsstadier. Det skal give brugeren mulighed for at udtrykke sig fleksibelt, nuanceret og selvstændigt – både her og nu og på længere sigt.

Figuren nedenfor viser de centrale kriterier for et robust kommunikationssystem, oversat og bearbejdet efter @AAC Coach, og danner grundlag for den efterfølgende gennemgang af PODD.

Hvad gør et ASK system robust?

Det overordnede mål med ASK er kommunikativ autonomi og muligheden for at skabe forbindelse til andre. For at kunne det, skal et ASK-system være robust.

Kendetegn ved et robust ASK-system:

- Et stort ordforråd (hundredvis af ord) med både kerneord og specifikke ord, og nok variation til at understøtte personlig stil og fleksibel kommunikation
- Mange forskellige ordklasser, fx navneord, udsagnsord, forholdsord, tillægsord osv.
- Mulighed for at udtrykke mange kommunikative funktioner, fx kommentere, spørge, protestere, fortælle, vælge, afvise osv.
- En organisering, der understøtter et naturligt samtaleflow, så beskeder kan genereres effektivt i virkelige samtaler
- Muligheder for at udvikle og bruge grammatiske strukturer, når det giver mening for brugeren
- Mulighed for forudprogrammerede beskeder til ofte brugte fraser, sociale rutiner, selvfortælling og til at udtrykke egne ønsker og behov
- En struktur, der bevarer motoriske mønstre, så adgang bliver så effektiv og automatiseret som muligt
- Mulighed for sproglig udvikling over tid
- Adgang til hele alfabetet og mulighed for ordforslag/ordprædiktion
- En organisering, der tilpasses brugerens adgangsmetode, fx direkte udpegning, partnerassisteret scanning, øjenstyring osv.
- Tilgængelighed hele tiden

Kilde @the AAC coach. Oversat af PODD Danmark 2026

Robusthed bliver i The AAC Coach' forståelse et konkret fagligt pejlemærke for vurdering af kommunikationssystemer i ASK. Robust kommunikation handler ikke kun om adgang til enkelte ord eller funktioner i afgrænsede situationer, men om hvorvidt et system giver brugeren mulighed for at udtrykke sig fleksibelt, nuanceret og selvstændigt på tværs af aktiviteter, relationer og kontekster. Et robust kommunikationssystem skal kunne anvendes i hverdagen, i spontane situationer og i nye sammenhænge, uden at brugeren bliver afhængig af særlige rammer eller bestemte personer for at kunne kommunikere.

I det følgende fokuseres der på systemets opbygning og organisering, velvidende at robust kommunikation i praksis også afhænger af samspillet mellem system, bruger og omgivelser.

PODD – grundlæggende principper og opbygning

PODD er udviklet til at understøtte effektiv kommunikation i hverdagen for personer med komplekse kommunikationsbehov.

PODD står for Pragmatisk Organiserede Dynamiske Displays.

- **Pragmatisk** henviser til formålet med kommunikationen og den måde, vi bruger sprog i sociale sammenhænge.
- **Organiserede** beskriver den systematiske strukturering af ordforrådet, så det understøtter effektivitet og naturligt samtaleflow.
- **Dynamiske Displays** betyder, at siderne skifter på baggrund af brugerens valg og fører videre til nye sider med relevant ordforråd.

PODD-systemet er udviklet gennem mere end 40 års praksiserfaring og bygger på observationer af, hvordan mennesker med komplekse kommunikationsbehov deltager i samtaler. Denne lange udviklingsproces har formet et system, der er både fleksibelt, stabilt og anvendeligt i mange forskellige kommunikative situationer. Erfaringerne er samlet i flere teoribøger og skabeloner, som danner grundlag for både fysiske og elektroniske PODD-løsninger.

PODD er udviklet af Gayle Porter, CPEC i Melbourne, Australien. Gayle Porters udgangspunkt er den normale sprogudvikling og den grundlæggende antagelse, at sprog udvikles gennem brug. På den baggrund peger Gayle Porter på, at et kommunikationssystem skal give adgang til tilstrækkeligt ordforråd – både til at håndtere brugerens aktuelle behov og til at stimulere den videre sproglige og kommunikative udvikling.

Målet med en PODD-bog er at give personen mulighed for at kommunikere så forståeligt, specifikt, effektivt og selvstændigt som muligt – og på en måde, der opleves socialt acceptabel i hverdagen.

Det handler grundlæggende om *at forstå andre og at blive forstået*.

PODD-strategien:

- understøtter sproglig udvikling fra tidlige til avancerede niveauer
- støtter indlæring af sætningsstrukturer og læse-skrive-færdigheder
- fungerer med både teknologiske og ikke-teknologiske betjeningsformer
- indeholder strategier til indlæring, undervisning af samtalepartnere, målsætning og implementering

PODD findes som både fysiske bøger og elektroniske løsninger og understøtter mange betjeningsformer, herunder direkte udpegning, øjenudpegning, partnerassisteret scanning og kodet betjening. PODD-systemets grundlæggende principper og

organisering er genkendelig på tværs af fysiske og elektroniske løsninger, selvom den konkrete udformning og funktionalitet varierer afhængigt af medie. Robustheden knytter sig dermed til systemets opbygning og anvendelse snarere end til, om løsningen er papirbaseret eller elektronisk.

PODD-systemets opbygning er ikke tilfældig, men baseret på en række overvejelser om, hvordan mennesker med komplekse kommunikationsbehov deltager i samtaler.

Tanker bag PODD-systemet

PODD-systemets grundlæggende principper er udviklet med afsæt i teoretiske og praksisbaserede overvejelser, som er beskrevet i PODD-teoribogen.

Et systematisk og stabilt organiseret ordforråd understøtter hjernens evne til at genkende mønstre, aflaster arbejdshukommelsen og fremmer automatisering og hurtigere lokalisering af symboler.

PODD bygger på antagelsen om, at et systematisk og stabilt organiseret ordforråd:

- støtter hjernens evne til at genkende mønstre
- aflaster arbejdshukommelsen
- fremmer automatisering og hurtigere lokalisering af symboler

Systemet er påvirket af:

- erfaringer fra børn, der bruger støttet kommunikation
- teoretisk viden om ASK
- behovet for både nuværende og fremtidig sproglig udvikling

Når symboler og ordforråd præsenteres på en stabil og genkendelig måde, bliver det lettere for brugeren at udvikle automatiserede motoriske mønstre. Det betyder, at kommunikationen gradvist kan foregå mere flydende og med mindre kognitiv belastning. Dette er særligt vigtigt for brugere, der har begrænset arbejdshukommelse, motoriske udfordringer eller behov for tydelig struktur for at kunne deltage aktivt i samtaler.

Disse grundlæggende tanker kommer til udtryk i PODD-systemets konkrete opbygning og er centrale for vurderingen af PODD som et robust kommunikationssystem.

Hvordan lever PODD op til kriterierne for et robust kommunikationssystem?

I denne artikel vurderes PODD udelukkende i forhold til kriterier for robusthed og ikke i sammenligning med andre ASK-systemer. For at vurdere om PODD kan betegnes som et robust kommunikationssystem, kan vi se på, hvordan systemet lever op til de centrale kriterier for robusthed. Nedenfor beskrives, hvordan PODD konkret understøtter disse kriterier i praksis.

PODD tilbyder:

- mulighed for forhåndskonstruerede beskeder (elektronisk) og "Mine historier" (fysisk)
- stort ordforråd med kerneord og temabaserede ord
- ord fra mange ordklasser
- organisering, der understøtter sætningsdannelse og samtaleflow
- muligheder for at udvikle og bruge grammatiske strukturer, når det giver mening for brugeren
- gennemgående struktur, der bevarer motoriske mønstre
- mulighed for løbende udvidelse af ordforråd
- alfabet og ordprædiktion
- betjeningsmuligheder tilpasset borgerens behov
- tilgængelighed i både fysisk og elektronisk form

I PODD-systemet er ordforrådet organiseret pragmatisk - altså med udgangspunkt i, hvordan sprog bruges i dialog og samtale. I PODD tilstræbes en konsekvent og forudsigelig placering af symbolerne, så brugeren kan udvikle motoriske og visuelle søgemønstre. Den faste placering gør det lettere og hurtigere for brugeren at lokalisere symbolerne, fordi selve lokaliseringen reducerer kravene til arbejdshukommelsen.

I bøger til alternativ betjening er der taget højde for, at de felter, der har størst betydning for en effektiv kommunikation, præsenteres tidligt i scanningsrækkefølgen. Et eksempel er funktionen "vend siden", som i bøger til direkte udpegning er placeret nederst til højre, mens den i scanningsbøger er placeret som det første felt, der præsenteres, når scanningen starter.

Alle kategorier indeholder associeret ordforråd - altså ord, der med stor sandsynlighed skal bruges i forbindelse med det pågældende emne. Under fx transport findes derfor ikke kun køretøjer, men også relevante verber, adjektiver og kerneord. Det gør det muligt at kommunikere flydende uden unødige sideskift.

Derudover er ordene placeret, så man danner sætninger fra venstre mod højre - i overensstemmelse med læseretningen - hvilket understøtter både sætningsdannelse og udvikling af skriftsproglige kompetencer. I PODD-bøgerne er der mulighed for at vælge det alfabet, der passer bedst til brugerens behov fx QWERTY eller ABC-tastatur. På elektroniske enheder er der desuden mulighed for ordprædiktion, som kan støtte hurtigere skrivning og udvide brugerens adgang til ordforråd.

PODD-systemet kan betjenes på mange forskellige måder, så det kan tilpasses den enkelte brugers motoriske forudsætninger. I de fysiske bøger kan brugeren anvende direkte udpegning, tag-giv-vis, øjenudpegning eller partnerstøttet visuel scanning (PAVS). Derudover findes partnerstøttet auditiv og visuel scanning, auditiv scanning, kodet betjening samt kombinerede løsninger, fx øjenudpegning i kombination med visuel scanning. Denne variation i betjeningsmuligheder gør det muligt at finde en betjeningsform, der giver brugeren adgang til kommunikation uanset behov og forudsætninger.

Når man har både en fysisk PODD-bog og en elektronisk enhed med PODD, øges tilgængeligheden markant. Det gør det muligt at kommunikere uanset fysisk position, lysforhold eller omgivelser - hvad enten man sidder, ligger, er udendørs eller befinder sig i bevægelse. Det kan desuden være en fordel, at brugeren lærer flere måder at betjene sit system på. Hvis det fx er fysisk vanskeligt at pege, når man ligger på en terapibold, kan brugeren i stedet kommunikere via visuel scanning sammen med sin partner. Denne fleksibilitet sikrer, at kommunikationen kan opretholdes i mange forskellige situationer og aktiviteter.

PODD er bygget op omkring en række kommunikative hensigter, der afspejler de funktioner, vi bruger sprog til i hverdagen - fx jeg vil fortælle noget, der er noget galt, jeg vil spørge om noget eller jeg vil kommentere. Denne struktur gør det muligt for brugeren at udtrykke en bred vifte af kommunikative funktioner og deltage aktivt i sociale interaktioner.

Det samlede design gør, at PODD kan bruges både i strukturerede aktiviteter og i spontane hverdagsituationer. Systemet giver adgang til et bredt ordforråd, understøtter udvikling af grammatik og gør det muligt at kommunikere på mange forskellige måder

– fra korte beskeder til længere fortællinger. PODD er dermed et fleksibelt system, der kan vokse i takt med brugerens sproglige og kommunikative udvikling.

Oversigt over PODD-bøger – variation og tilpasningsmuligheder

De mange forskellige PODD-bøger gør det muligt at matche systemet til den enkeltes kommunikative niveau, motoriske forudsætninger og behov for støtte. Denne variation er central for PODD som et robust kommunikationssystem, da den giver mulighed for tilpasning på tværs af udviklingsstadier og betjeningsformer.

Nogle ASK brugere har brug for få felter og tydelige valg, mens andre profiterer af større sider med mere ordforråd og flere muligheder for at udtrykke sig præcist.

PODD-bøgerne findes i en række varianter, der tilsammen understøtter forskellige betjeningsformer og individuelle forudsætninger. Denne variation gør det muligt at tilpasse løsningen til både motoriske, perceptuelle og kommunikative behov. Samlet set bidrager dette til, at kommunikationen kan opretholdes i mange forskellige situationer og over tid.

Konklusion

På baggrund af ovenstående kan PODD betegnes som et robust kommunikationssystem, der giver brugeren mulighed for at kommunikere forståeligt, specifikt, effektivt, selvstændigt og socialt acceptabelt.

Det er samtidig væsentligt at understrege, at robusthed ikke er en egenskab, der alene ligger i systemet, men opstår i samspillet mellem system, bruger og omgivelser. Robusthed må derfor forstås som et fælles ansvar, hvor omgivelsernes måde at anvende, modellere og give plads til kommunikation er afgørende.

Når et system implementeres systematisk og anvendes i meningsfulde sammenhænge, giver en opbygning, der lever op til de centrale kriterier for robusthed, mulighed for

løbende at tilpasse ordforråd, layout og betjening, så kommunikationen kan understøtte både nuværende og fremtidige behov. Med denne viden følger et særligt fagligt ansvar for at sikre valg af kommunikationssystemer med tilstrækkelig robusthed til at understøtte kommunikation hele tiden, i alle hverdagens situationer og på tværs af udviklingsstadier.

Denne artikel har belyst PODD i relation til kriterierne for et robust kommunikationssystem med henblik på at bidrage til faglig refleksion i ASK-praksis. Det er vores ønske, at artiklen kan fungere som et analytisk bidrag til forståelsen af robusthed og kan anvendes som afsæt for videre faglige drøftelser om valg, anvendelse og implementering af kommunikationssystemer i praksis.

Læs mere om principperne bag PODD i bogen *"Kommunikationsbøger med Pragmatisk Organisering af Dynamiske Displays. Design og implementering"*, som forhandles på www.PODD.dk